

Szakáli Máté: Navigálás a jogi zűrzavarban: az ASEAN és a Dél-kínai-tengeri Magatartási Kódex¹

Vezetői összefoglaló

- A Dél-kínai-tenger szuverenitási és tengeri joghatósági vitái a 21. század egyik legösszetettebb és legérzékenyebb biztonsági kihívásai.
- A viták globális stratégiai jelentősége három fő tényezőtől fakad: (1) a világkereskedelem jelentős része a térségen halad át, (2) a halászati és energiakészletek kiaknázása kulcsfontosságú a part menti államok gazdasági biztonsága szempontjából, (3) a térség nagyhatalmi versengés (had)színtere, különösen Kína és az Egyesült Államok között.
- 2014-től indultak meg a tárgyalások a Magatartási Kódexről (COC), amelytől a vitákban érintett országok a regionális stabilitás és béke biztosítását, az önmérséklet és incidensmegelőzés intézményesítését, a bizalomépítés és együttműködés előmozdítását, a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége intézményi, normatív és szabályozói szerepének (ASEAN-központúság) fenntartását, illetve a nemzetközi joghoz való viszony kezelését célozzák.
- A Kódex elfogadásának perspektívái azonban egyre bizonytalanabbak, miközben a jogi keretek hiánya növeli a véletlen incidensek és fegyveres eskaláció kockázatát.
- Az ASEAN számára létfontosságú, hogy olyan rugalmas megoldásokkal álljon elő, amelyek gyorsan alkalmazhatók és betarthatók, miközben a hosszabb távú jogi rendezést is előkészítik.
- Az elemzés konklúziója szerint a fenntartható előrelépés az ASEAN számára a COC-tárgyalásokban a rugalmas, fokozatos és moduláris megközelítésekben rejlik.

A Dél-kínai-tenger a nemzetközi jog és a nemzetközi kapcsolatok egyik legösszetettebb és legstratégiaibb jelentőségű térsége, amelyet az átfedő szuverenitási igények, a jelentős természeti erőforrások, valamint a globális kereskedelem szempontjából kulcsfontosságú hajózási útvonalak együttesen tesznek kiemelt konfliktusgócá. A Magatartási Kódex (*Code of Conduct, COC*) egy tervezett, a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (*Association of Southeast Asian Nations, ASEAN*), mint szervezet és Kína, mint állam között létrejövő megállapodás, amely a felek közötti interakciók szabályozását, a katonai és diplomáciai incidensek kockázatának mérséklését, valamint a regionális stabilitás előmozdítását célozza normák és eljárásrendek intézményesítése révén. A 2014 óta zajló tárgyalások tétje nem pusztán technikai részletekben áll, hanem abban, hogy sikerül-e olyan közösen elfogadott és betartható keretet kialakítani, amely egyszerre szolgálja a parti államok tengeri érdekeinek védelmét, a szabályalapú nemzetközi rend megerősítését és az ASEAN intézményi hitelességének megőrzését. Mivel egy jól működő COC globális jelentőségű precedenst teremthetne a regionális konfliktusok békés és jogilag megalapozott kezelésére, jelen elemzés – a nemzetközi jog normatív korlátainak és a tárgyalásokon fennálló diplomáciai, jogi és stratégiai természetű patthelyzetnek figyelembevételével – alternatív, rugalmasabb tárgyalási megközelítéseket vázol fel a délkelet-ázsiai államok számára.

¹ Szakáli Máté (szakali.mate@nje.hu) az NJE Eurázsia Központ kutatója.

1. Bevezetés

A Dél-kínai-tenger konfliktusai alapvetően három dimenzióban értelmezhetők: szuverenitási viták, nemzetközi jogi értelmezési eltérések és geopolitikai érdekellentétek. Az átfedő igények elsősorban a Spratly- és a Paracel-szigetekhez, valamint az ezekhez kapcsolódó kizárólagos gazdasági övezetekhez és kontinentális talajzatokhoz kötődnek. Európa és Magyarország számára a konfliktusok relevanciáját három tényező indokolja. Először is, a világkereskedelmi útvonalak hajózhatósága és biztonsága alapvető az Európai Unió gazdasági stabilitása szempontjából. Másodszor, a régióban kialakuló, az állami magatartást befolyásolni képes szabályok és normák globális precedenst teremthetnek más tengeri joghatósági viták rendezésére, például az Északi-sarkvidéken, a Kelet-Mediterráneumban, vagy az afrikai partvidékeken és a Guineai-öbölben. Harmadszor, Magyarország és más európai államok közvetlenül is érintettek az ellátási láncokon, az energiaimporton és a piacok stabilitásán keresztül. Ezért Európa számára is kritikus fontosságú, hogy a COC-hoz vezető tárgyalások olyan jogi kereteket teremtsenek, amelyek gyorsan érvényesíthetők és hosszú távon betarthatók.

Az ASEAN 2002-ben Kínával együtt fogadta el a Magatartási Nyilatkozatot (*Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea, DOC*), amelynek célja a diplomáciai és katonai feszültségek minimalizálása volt.² Az elmúlt évtized azonban azt mutatja, hogy a regionális stabilitás és béke biztosítását, az önmérséklet és incidensmegelőzés intézményesítését, a bizalomépítés és együttműködés előmozdítását, az ASEAN intézményi, normatív és szabályozói szerepének (ASEAN-központúság) fenntartását, illetve a nemzetközi joghoz való viszony kezelését célzó Magatartási Kódex közmegegyezéssel elfogadását célzó kormányközi tárgyalások rendre elakadnak, és mindeddig nem született olyan jogi dokumentum, amely ténylegesen képes lenne csökkenteni a feszültségeket és megakadályozni az incidenseket. A tárgyalásokon fennálló diplomáciai, jogi és stratégiai természetű patthelyzethez a nemzetközi jogi normák eltérő értelmezése, az államok közötti erőviszonyok aszimmetriája, a nemzeti érdekek sokszínűsége, valamint a külső partnerek bevonásának vitatott kérdése mind hozzájárulnak.

Az időálló jogi attitűdkülönbségek és a jogérvényesítéseket erősen behatároló földrajzi adottságok³ fényében jelen elemzés elsődleges és másodlagos források bibliográfiai, valamint adatelemző feldolgozására támaszkodva azt vizsgálja, milyen nemzetközi jogi strukturális és normatív tárgyalási korlátok indokolják, és mely lépések képezhetik az ASEAN számára a szakpolitikai cselekvés pragmatikus

² A Magatartási Nyilatkozat elfogadását közvetlenül több, a kilencvenes években eszkalálódó incidens és államközi feszültség előzte meg a Dél-kínai-tengeren, amelyek együttesen rávilágítottak a régióban érvényesíthető normatív keretek hiányára. Elsősorban a 1995-ös Mischief-zátany-incidens bizonyult fordulópontnak: Kína a Fülöp-szigetek kizárólagos gazdasági övezetében eső képződményen előbb halászati létesítményeket, majd katonai infrastruktúrát hozott létre, ezzel precedenst teremtve a mesterséges szigetépítéshez és a „tények erejével” történő státuszváltoztatáshoz. Ezt követték a halászati és hajózási konfliktusok sűrűsödése, amikor a parti őrségek közötti incidensek – hajók lefoglalása, halászok letartóztatása – a kilencvenes évek végére rendszerszerűvé váltak, jelezve a helyzet fokozódó instabilitását. Normatív szempontból ugyanilyen jelentős volt az ASEAN intézményi önérvényesítési kényszere: a szervezet felismerte, hogy ha nem képes egységes, politikai alapú fellépést felmutatni, az alááshatja a délkelet-ázsiai biztonsági közösség hitelességét. Ezzel párhuzamosan a nagyhatalmi rivalizálás korlátozása is napirendre került: az Egyesült Államok és Kína fokozódó jelenléte sürgetővé tette egy olyan regionális mechanizmus kialakítását, amely képes mérsékelni a külső beavatkozás kockázatát. E körülmények összessége tette indokolttá a DOC elfogadását, amely nem a szuverenitási viták jogi rendezését célozta, hanem egy politikai alapú bizalomépítő mechanizmus létrehozását. Ennek keretében a felek kölcsönös önmérsékletet vállaltak, és normatív alapot biztosítottak a jövőbeni tárgyalásokhoz. A DOC így a regionális biztonsági közösség önálló normaképző kapacitásának első kifejeződése volt, amely egyszerre reagált az aktuális incidensekre és a hosszabb távú stratégiai kihívásokra. [Statement by the ASEAN Foreign Ministers on the Recent Developments in the South China Sea](#). ASEAN Documents Series 1994–1995, 1995.03.18. [Online, 2025.08.28.] [Joint Communiqué of the 28th ASEAN Ministerial Meeting](#). ASEAN Secretariat, 1995.07.29. [Online, 2025.08.28.] [Chairman's Statement of the 3rd ARF](#). ASEAN Regional Forum, 1996.07.23. [Online, 2025.08.28.]

³ A Dél-kínai-tenger nem rendelkezik elegendő tengeri térrel ahhoz, hogy valamennyi igényt formáló állam teljes körű kizárólagos gazdasági övezeti (EEZ) és kontinentális talajzati jogosultságra tehesen szert átfedés nélkül. A partvonalak közelsége és a követelések alapjául szolgáló vitatott képződmények következtében az átfedések még az UNCLOS közmegegyezéssel és szigorú értelmezése mellett is elkerülhetetlenek. Kína „történelmi jogokra” való hivatkozása tovább bonyolítja a jogi helyzetet, így a tengeri határok kijelölése rendkívül összetett. Mindez azt mutatja, hogy a Dél-kínai-tenger körüli feszültségek nemcsak jogi és politikai természetűek, hanem strukturális jellegűek is, s kezelésükhöz alkalmazkodó, pragmatikus megközelítések szükségesek, nem pedig önmagában egy merev, jogilag kötelező érvényű Magatartási Kódex.

és optimális újradefiniálásának kiindulópontját annak érdekében, hogy gyorsan érvényesíthető és betartható, a Magatartási Kódex folyamatát is előmozdító eredmények szülessenek, miközben biztosított marad az ASEAN-központúság fenntartása.⁴

2. A dél-kínai-tengeri viták nemzetközi kontextusa és jelentősége

A Dél-kínai-tenger szuverenitási és tengeri joghatósági vitái továbbra is Délkelet-Ázsia egyik legjelentősebb konfliktusgócpontra, amely közvetlen és folyamatos kihívást intéz a térség kormányközi integrációs szervezete, a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége hitelességéhez, működőképességéhez és geopolitikai stabilizáló szerepéhez. A Nyilatkozat a Felek Magatartásáról a Dél-kínai-tengeren⁵ 2002-es elfogadását követően az ASEAN és Kína 2014-ben kezdte meg a tárgyalásokat a Magatartási Kódexről, amelyet hivatalos egyeztetések 2018 óta követnek.⁶ Mindaddig azonban csekély előrelépés történt egy jogilag kötelező erejű és érdemi tartalmú megállapodás elfogadásában.

A tárgyalások megrekedésének legfőbb oka az ENSZ Tengerjogi Egyezménye (*United Nations Convention on the Law of the Sea*, UNCLOS) és a kapcsolódó normák jogértelmezésében fennálló alapvető, strukturális eltérések (lásd 1. táblázat), amelyek ellehetetlenítik egy betartható és fenntartható jogi konszenzus kialakítását az igénylő államok között. A nem pusztán technikai jellegű vitakérdéseket, hanem az alkalmazandó nemzetközi jogi keret kizárólagosságának és hatókörének megítélésében fennálló koncepcionális különbségeket tükröző jogértelmezési és joggyakorlási különbségekhez hozzájárulnak a nemzeti (és rezsim) értékhierarchiákban, érdekekben és prioritásokban megmutatkozó eltérések, valamint a térség államközi relációit meghatározó stratégiai kétértelműségek, fenyegetettségérzések és hatalmi aszimmetriák is.⁷

⁴ Az ASEAN-központúság (*ASEAN Centrality*) olyan kulcsfogalom és működési logika, amely kijelölni és biztosítani hivatott az ASEAN szervező és koordináló szerepét a délkelet-ázsiai és tágabb indo-csendes-óceáni regionális kormányközi együttműködésekben. Intézményi értelemben az ASEAN-központúság azt jelenti, hogy a délkelet-ázsiai regionális architektúra alapintézményei – mint az ASEAN Regionális Fórum (ARF), a Kelet-ázsiai Csúcs (EAS), vagy az ASEAN Védelmi Miniszteri Találkozó Plusz (ADMM-Plus) – mind az ASEAN saját mechanizmusait hasznosítják, amely így napirend-alakító és koordináló szerepben lép fel a külső nagyhatalmak részvételével zajló folyamatokban is. Normatív szempontból az ASEAN-központúság az ASEAN mód (*ASEAN Way*) néven ismert alapelvekhez – a konszenzusalapú döntéshozatal, a szuverenitás tisztelete, a be nem avatkozás elve és a fokozatosság elve – kapcsolódik. Ez biztosítja, hogy a régió normaképzése és együttműködési gyakorlata az ASEAN saját értékein és diplomáciai kultúráján alapuljon, ne pedig külső szereplők által diktált normákon. Szabályozói dimenzióban az ASEAN-központúság a regionális szabályok és keretek kialakítására vonatkozik: az ASEAN igyekszik saját tárgyalási folyamatait és dokumentumait – például a Dél-kínai-tengeri Magatartási Kódexet – a regionális normák elsődleges forrásává tenni. Így őrzi meg jogi-politikai súlyát és autonómiáját a nagyhatalmi versengés közepette. Összességében az ASEAN-központúság törekvés az arra vonatkozó intézményes garanciára, hogy a szervezet ne pusztán passzív megfigyelő, hanem aktív normateremtő és napirendformáló szereplő maradjon a Délkelet-Ázsiát érintő politikai és jogi folyamatokban. SZAKÁLI Máté: [A 43. ASEAN-csúcstalálkozó értékelése 2. rész – Multilaterális kezdeményezések és stratégiai bizalmatlanság az Indiai-Csendes-óceánon](#). MKI elemzés 2024/5, 2024. [Online, 2025.08.24.]

SZAKÁLI Máté: [Oroszország Ukrajna elleni inváziója: Délkelet-Ázsia álláspontja](#). KKI Elemzés 2022/26. [Online, 2025.08.24.]

⁵ [Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea](#). ASEAN honlap, 2012.05.14. [Online, 2025.08.24.]

⁶ [ASEAN Political Security Community, Priority Areas of Cooperation](#). ASEAN Secretariat, é.n. [Online, 2025.08.24.]

⁷ MINH TRANG, Pham Ngoc: [ASEAN, China, and the COC Negotiation: How Relevant is UNCLOS](#). Asia Maritime Transparency Initiative, 2022.09.30. [Online, 2025.08.24.]

1. táblázat – A dél-kínai-tengeri szuverenitási és tengeri joghatósági vitákban érintett államok és az ASEAN jogi attitűdjeinek összevetése⁸

Állam / Szereplő	Jogi megközelítés	Jog-értelmezés	Jog-érvényesítés	Jogkövetési hajlandóság	A jogi álláspont stratégiai orientációja
Brunei⁹	Formálisan az UNCLOS alapján határozza meg igényeit, de ritkán artikulálja azokat.	Implicit UNCLOS-értelmezés, alternatív jogi érvelés nélkül, csekély doktrinális kidolgozottsággal.	Csendes diplomácia, aktív és érdemi jogérvényesítő gyakorlat hiánya.	Deklaratív UNCLOS-kötődés, de nem épít következetes jogi doktrínát vagy precedensre alapozott érvrendszert.	Gazdasági együttműködés előtérbe helyezése Kínával, a jogi és politikai konfrontációk kerülése.
Fülöp-szigetek¹⁰	Az UNCLOS kizárólagosságát hangsúlyozza; választottbírósi eljárást kezdeményezett Kínával szemben.	Az UNCLOS-t <i>lex specialis</i> -ként értelmezi, amely minden más jogalapot kizár.	Nemzetközi vitarendezési fórumok igénybevétele, ítélet érvényesítésének szövetségi eszközökkel való támogatása.	Magas szintű normatív kötődés: a 2016-os ítélet kötelezőnek tekintése, az UNCLOS primátusának következetes képviselése nemzetközi fórumokon.	Jogérvélését szövetségi kapcsolatépítéssel (USA, Japán, Ausztrália) támasztja alá.
Kína¹¹	Részes állam az UNCLOS-ban, ugyanakkor „történelmi jogokra” hivatkozó, attól független jogalapot érvényesít; kizárja a kötelező vitarendezést.	Az UNCLOS értelmezését nem tartja kizárólagosnak, a „történelmi jogait” is fenntartva pluralista értelmezést követ.	Egyoldalú jogérvényesítés: parti őrség, haditengerészet, mesterséges szigetek létrehozása és militarizálása.	Formális UNCLOS-részvétel mellett minimális tényleges jogkövetés; a 2016-os választottbírósi ítélet kategorikus elutasítása.	Jogi érvelését katonai erőfölényre és „nagyhatalmi státusz” narratívára alapozza.
Malajzia¹²	Részes állam az UNCLOS-ban, igényeit EEZ- és kontinentális talapzat-jogokra alapozza; 2019-ben kérelmet nyújtott be az ENSZ-hez.	Az UNCLOS-t elsődleges jogalként alkalmazza, de saját igényei körében pragmatikusan értelmezi.	Diplomáciai jegyzékek, ENSZ-beadványok; mérsékelt katonai jelenlét.	UNCLOS mellett normatív kötődés, de korlátozott elvi konzisztencia.	Kereskedelmi és beruházási függése Kínától visszatartja a konfrontatív és aktív jogi stratégia alkalmazásától.
Vietnám¹³	Az UNCLOS kizárólagos	Az UNCLOS primátusának	Diplomáciai jegyzékek	Deklaratív elkötelezettség az	Többirányú partneri kapcsolatépítéssel

⁸ Összességében a régióban a normatív elköteleződés és a jogérvényesítés között következetlen, gyakran aszimmetrikus viszony áll fenn, amely a COC-folyamat megrekedésének egyik legfontosabb strukturális oka.

⁹ [Government of Brunei Darussalam, Note Verbale No. HA41/20 to the United Nations Secretary-General](#). Permanent Mission of Brunei Darussalam to the United Nations, 2020.01.12. [Online, 2025.08.24.]

¹⁰ [Notification and Statement of Claim in the South China Sea Arbitration \(Philippines v. China\)](#), PCA Case No. 2013-19. Permanent Court of Arbitration, 2013.01.22. [Online, 2025.08.24.]

¹¹ [Position Paper of the Government of the People's Republic of China on the Matter of Jurisdiction in the South China Sea Arbitration](#). Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2014.12.07. [Online, 2025.08.24.]

¹² [Partial Submission to the Commission on the Limits of the Continental Shelf in the South China Sea](#). Government of Malaysia, 2019.12.12. [Online, 2025.08.24.]

¹³ [Note Verbale No. 22/HC-2020 to the United Nations Secretary-General](#). Permanent Mission of the Socialist Republic of Viet Nam to the United Nations, 2020.03.30. [Online, 2025.08.24.]

Állam / Szereplő	Jogi megközelítés	Jog-értelmezés	Jog-érvényesítés	Jogkövetési hajlandóság	A jogi álláspont stratégiai orientációja
	jogalapnak tekintése; következetes hivatkozás diplomáciai dokumentumokban.	hangsúlyozása, de pragmatikus óvatossággal, kerülve a közvetlen jogi konfrontációt.	benyújtása, regionális együttműködések és katonai jelenlét fokozása.	UNCLOS mellett, de önálló bírósági eljárást nem kezdeményez; normákhoz való hűség retorikai síkon erős.	egészíti ki jogi pozícióját.
ASEAN¹⁴	Formális elköteleződés az UNCLOS és a COC-folyamat mellett, de intézményi keretei a konszenzus-elvhez kötöttek.	Megosztott értelmezés: igénylők az UNCLOS kizárólagosságát, nem igénylők tágabb jogelveket hangsúlyoznak.	Politikai-nyilatkozási eszközökre támaszkodik; közös, kötelező végrehajtási mechanizmus nem létezik, puha diplomácia és puha jog alkalmazása.	A kollektív jogkövetés szintje alacsony a konszenzuskényszer miatt.	Intézményi relevancia és státusz hangsúlyozása, de geopolitikai ágenciája és súlya korlátozott.

Forrás: a szerző összeállítása

A meglévő nemzetközi jogi keretek elégtelensége a rendszerint konkrét események vagy egyoldalú lépések következtében eszkalálódó feszültségek hathatós kezelésére arra a mélyebb stratégiai realitásra világít rá, hogy a Dél-kínai-tenger ügye nem redukálható pusztán szuverenitásviták és területi igények jogi vagy szakpolitikai kérdésére. Ezen kontextusban az előrelépéshez a COC-tárgyalásfolyamatban az ASEAN számára nem elegendő a tagállamközi és a nemzetközi jogi egyeztetések ütemmódosítása: alapvetően kell újragondolnia a tárgyalási megközelítését.

3. Az UNCLOS-alapú nemzetközi jogi rendezés politikai súlytalansága és a COC normatív korlátai

Kilenc év telt el azóta, hogy a Fülöp-szigetek egyoldalú beadványa nyomán a hágai Állandó Választottbíróóság – az UNCLOS VII. melléklete alapján eljárva¹⁵ – meghozta jogfejlesztő jelentőségű ítéletét a dél-kínai-tengeri jogosultságok forrása ügyében.¹⁶ A testület egyértelműen kimondta: a „kilenc szaggatott vonallal” jelölt kínai területi követelés, valamint a hozzá kapcsolódó „történelmi jogok” az UNCLOS rendelkezései szerint nem képeznek jogalapot, továbbá megállapította, hogy Kína számos alkalommal megsértette a Fülöp-szigetek kizárólagos gazdasági övezetében fennálló szuverén jogait.¹⁷ Az ítélet jelentősége abban áll, hogy normatív szinten világossá tette: a Dél-kínai-tenger szárazulatai feletti jogosultságok meghatározásában az UNCLOS az irányadó nemzetközi jogi keret, és minden ettől eltérő egyoldalú állami igény jogilag tarthatatlan.

Az ítélet joghatása és politikai öröksége ugyanakkor ellentmondásos: végrehajtási mechanizmus, regionális konszenzus és a kínai legitimitáselismerés hiányában – továbbá az államok politikai akarat-, intézményi elkötelezettség- és stratégiai érdekkülönbözőségei következtében – a döntés nem hozott egyértelmű elsőséget a Fülöp-szigetek által képviselt jogértelmezés számára. Ellenkezőleg: egy az eredeti jogi álláspontokat konzerváló, a diplomáciai patthelyzetet elmélyítő, hosszadalmas, diplomáciai kimerüléssel és jogi retorikai manőverekkel jellemezhető államközi konfliktust eredményezett, számos alkalommal külső aktorok bevonódásával és az ASEAN-nak a nyílt és következetes ítéletpárti

¹⁴ [Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea \(DOC\)](#). ASEAN Secretariat, 2002. [Online, 2025.08.24.]

¹⁵ [United Nations Convention on the Law of the Sea](#). ENSZ honlap, é.n. [Online, 2025.08.04.]

¹⁶ [The South China Sea Arbitration \(The Republic of Philippines v. The People's Republic of China\)](#). Permanent Court of Arbitration, 2013. [Online, 2025.08.24.]

¹⁷ [PCA Case No 2013-19, Award](#). Permanent Court of Arbitration, 2016.07.12. [Online, 2025.08.24.]

állásfoglalástól elzárkózó intézményi tartózkodásával. Ez a folyamat rámutat: a nemzetközi jog önkéntes megfelelési mechanizmusának a dél-kínai-tengeri szuverenitásvita 2016 óta tartó szakasza az egyik iskolapéldája. A jogi kifinomultsága ellenére, a 2016-os ítélet nem tudott olyan tartós támogatottságot generálni a szuverenitás- és területviták rendezéséhez a régióban, amely növelte volna végrehajtásának esélyeit a politikai akaratok megalapozása révén. Az egységes jogalap hiánya pedig gyakorlatilag kizárja egy jogilag kötelező erejű COC elfogadásának lehetőségét is, mivel a viták rendezésére vonatkozó keret kijelölése nélkül a dokumentum nélkülözne a megfeleléshez, a jogviták rendezéséhez és a végrehajtáshoz szükséges normatív koherenciát és közös értelmezési alapot.¹⁸

A jogi megosztottság visszatükröződik a Kódex tervezetében fennmaradó vitás szövegrészekben is, például a COC földrajzi hatálya, a 2002-es Magatartási Nyilatkozattal (DOC) való kapcsolata, valamint kulcsfogalmak – mint például a „vitatott képződmény”, az „incidens” vagy az „önmérséklet” – meghatározása.¹⁹ Kína emellett egyértelműen kinyilvánította, hogy nem kívánja felszámolni militarizált mesterséges létesítményeit, továbbá ellenzi az ASEAN–Kína közös ellenőrzési mechanizmusok beillesztését a végleges szövegbe.²⁰ Peking célja, hogy a COC politikai természetű dokumentum legyen: rugalmas, nem kötelező erejű és mentes az ASEAN által kialakított elszámoltathatósági mechanizmusoktól. Azáltal, hogy elutasítja az ASEAN jelentéstételi és monitoringjavaslatait, Kína biztosítja, hogy a dokumentum ne korlátozza saját mozgásterét, és ne járuljon hozzá harmadik felek bevonásának jogi legitimációjához.²¹

Indonézia 2023-ban tett javaslatot a COC-tárgyalások 2026-ig történő lezárására²²; ez az időkeret azonban egyre kevésbé tűnik tarthatónak. Az ASEAN-tagállamok eltérő stratégiai prioritásai, valamint különböző mértékű igazodásuk többek között Kínához, politikailag továbbra is megnehezítik, hogy az ASEAN egységesebb jogi álláspontot kezdeményezőbbben képviseljen a COC-tárgyalások során.²³ Ráadásul a COC-tól függetlenített politikai és biztonsági nemzeti stratégiák érvényesítése egyre inkább a jogi megállapodás megvalósíthatóságába vetett bizalom meggyengülését tanúsítja.²⁴

A Fülöp-szigetek az ún. „asszertív átláthatóság” taktikáját követi, amelynek keretében Manila többek között szorosabb és intézményesítettebb katonai együttműködést alakított ki az elmúlt években az Egyesült Államokkal, Japánnal és Ausztráliával.²⁵ A szorosabb katonai együttműködés és a kölcsönös hozzáférési megállapodások előkészítése folyamatban van Kanadával, Új-Zélanddal és Franciaországgal is.²⁶ Vietnám a hasonló védelmi együttműködésfejlesztéseivel²⁷ párhuzamosan jelentősen kiterjesztette

¹⁸ Míg az igénylő ASEAN-tagállamok többsége az UNCLOS kizárólagos jogalapként való elismerését támogatja a tengeri jogosultságok meghatározásában, addig egyes nem igénylő tagállamok – így Kambodzsa, Laosz és Mianmar – inkább a „nemzetközileg elismert jogelvekre” történő szélesebb körű hivatkozást részesítik előnyben, ami az ASEAN-nyilatkozatokban is tetten érhető. Ez a megközelítés ugyan nem azonos Kína igényeinek támogatásával, de diplomáciai stratégiaként értelmezhető, amely kerülni kívánja Peking az UNCLOS kizárólagos alkalmazását elutasító jogi álláspontjának közvetlen megkérdőjelezését. [Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea](#). ASEAN honlap, 2012.05.14. [Online, 2025.08.26.]

¹⁹ STOREY, Ian: [The Code of Conduct for the South China Sea: Movement in lieu of Progress](#). *Fulcrum*, 2023.07.20. [Online, 2025.08.26.]

²⁰ YAACOB, Rahman: [A code of conduct won't solve the South China Sea crisis](#). *The Interpreter*, 2024.05.15. [Online, 2025.08.25.]

²¹ POLING, G.: [Testimony before the U.S.-China Economic and Security Review Commission, "China's Military and Security Footprint in Southeast Asia and the Pacific Islands: China's Gray Zone Predations in the South China Sea"](#). USCC, 2025.03.20. [Online, 2025.08.24.]

²² [ASEAN, Chairman's Statement on the 26th ASEAN-China Summit, 6 September 2023](#). ASEAN honlap, 2023.09.06. [Online, 2025.08.24.]

²³ [Competing Visions of International Order in the South China Sea](#). *International Crisis Group*, Report 315, 2021.11.29. [Online, 2025.08.26.]

²⁴ DARMAWAN, Aristyo Rizka: [Whats Next if the South China Sea Code of Conduct Negotiations Fail?](#) *Centre for International Law, NUS*, 2023.07.12. [Online, 2025.08.28.]

²⁵ POWELL, Raymond M. – GOIRIGOLZARRI, Benjamin: [Game Changer: The Philippines's Assertive Transparency Campaign](#). *Stratbase*, 2024.01. [Online, 2025.08.25.]

²⁶ [Agreement Between Japan and the Republic of the Philippines](#). *Ministry of Foreign Affairs of Japan*, 2024.07. [Online, 2025.08.24.]

²⁷ MAI, Lauren – POLING, Gregory B. & QUITZON, Japhet: [An Indispensable Upgrade: The U.S.-Vietnam Comprehensive Strategic Partnership](#). CSIS, 2024.08.19. [Online, 2025.08.27.]

katonai jelenlétét a Spratly-szigeteken: a földfeltöltési tevékenységek intenzitása mára Kína hasonló tevékenységével összevethető mértéket ölt.²⁸ E lépések annak implicit elismeréseként értelmezhetők, hogy a COC-tárgyalások rövid távon nem eredményeznek kézzelfogható jogi és normatív kereteket. Következésképpen egyes igénylő államok kettős stratégiát folytatnak: jogi és diplomáciai síkon fenntartják a COC-folyamat iránti elkötelezettséget, de ezzel párhuzamosan olyan politikai és katonai intézkedéseket alkalmaznak, amelyek közvetlenül szolgálják tengeri érdekeik védelmét.

Ennélfogva egyre egyértelműbb, hogy a merev, mindent vagy semmit jellegű stratégia, amely kizárólag egy teljes körű, jogilag kötelező erejű COC elfogadását célozza a jogi formalizmus keretei között, érdemi eredményekkel aligha kecsegtet. Ennélfogva az ASEAN jelenlegi COC-megközelítése a (jog)gyakorlatban nem tekinthető életképesnek.

4. Az ASEAN COC-megközelítésének újradefiniálása: a kiindulópontok

Az ASEAN-központúság és a relevancia megőrzése érdekében a Szövetségnek célszerű lenne mérlegelnie az alábbi, rugalmasabb, kreatívabb és realisabb, a térségbeli jogfejlődést potenciálisan elősegítő lépések megtételét a további COC-tárgyalások során.²⁹

4.1. „DOC 2.0” és új bizalomépítő intézkedések

Az ASEAN törekedhetne a 2002-es Magatartási Nyilatkozat korszerűsítésére. Egy „DOC 2.0” az eredeti dokumentumra épülhetne, intézményesített bizalomépítő intézkedések (*confidence-building measures*, CBM) beépítésével: például valós idejű kommunikációs forródrótok a haditengerészetek és a parti őrségek között, katonai gyakorlatok előzetes bejelentése, közös kapacitásépítő programok a tengeri környezetvédelem és a kutató-mentő műveletek terén. A CBM-eknek a DOC keretrendszerébe való közvetlen integrálásával az ASEAN és Kína olyan strukturált mechanizmust hozhatna létre, amely csökkenti a félreértések kockázatát, növeli az átláthatóságot és megelőzi a tengeri incidenseket. Ez nemcsak az ASEAN megelőző diplomácia és regionális stabilitás iránti tartós elkötelezettségét demonstrálná, hanem megerősítené cselekvőképességét a tárgyalások elakadása idején is. A DOC 2.0 nem a végleges jogi rendezést, hanem a kockázatkezelést és a normatív konszolidációt szolgálná, amely lehetővé teszi a *status quo* kezelhetőségét, miközben nyitva hagyja a lehetőséget a későbbi, jogilag kötelező erejű Kódex irányába való továbblépéshez.

4.2. Tematikus és lépcsőzetes COC-tárgyalások

Az ASEAN-nak érdemes elmozdulnia abból a tárgyalási pozícióból, hogy valamennyi vitás kérdés egyszerre, egy mindent átfogó megállapodásban kerüljön rendezésre. Egy tematikus és lépcsőzetes megközelítés, amely egyes kérdéskörökre vonatkozó megállapodások időben tagolt tárgyalását helyezi előtérbe, realisabb megközelítés. A kezdeti témák politikailag kevésbé érzékeny területekre összpontosíthatnának, ahol a konszenzus könnyebben elérhető, így például a közös kutató-mentő műveletek összehangolására, a tengeri környezetvédelemre vagy a tengeri incidensek megelőzését szolgáló mechanizmusokra – olyan modellek alapján, mint a Szabályzat a tengeri nem tervezett találkozások kezelésére (*Code for Unplanned Encounters at Sea*, CUES)³⁰. A későbbi szakaszok tartalmazhatnának moratóriumot az új földfeltöltési tevékenységekre és a vitatott képződmények militarizálására, kiegészítve bizalomépítő intézkedésekkel. A lépcsőzetes tárgyalási modell megfeleltethető a nemzetközi jogi gyakorlatban ismert keretmegállapodások és tematikus, egyes kérdéskörökre vonatkozó

²⁸ [No Islet Left Behind: Vietnam Reclaims Land At Every Remaining Spratly Outpost](#). Asia Maritime Transparency Initiative, 2025.08.22. [Online, 2025.08.27.]

²⁹ IBARRA, Edcel John A.: [Revisiting the Need for a Legally Binding Code of Conduct in the South China Sea: Chasing a Moving Target](#). Republic of the Philippines, Foreign Service Institute, 2021.03. [Online, 2025.08.26.] LIN, Joanne – SOTHIRAK, Pou: [The Elusive Code: Why ASEAN Needs a New Playbook for the South China Sea](#). ISEAS Perspectives 2025/39, 2025.05.28. [Online, 2025.08.28.]

³⁰ [ASEAN, Joint Statement on the Application of the Code For Unplanned Encounters At Sea in the South Cina Sea](#). ASEAN honlap, 2016.09.07. [Online, 2025.08.28.]

megállapodások logikájának, amelyek nem átfogó rendezést, hanem részmegoldásokat biztosítanak. Ezek hozzájárulhatnak a fokozatos normaképzéshez, és a szokásjog alakulását is befolyásolhatják.

4.3. Az ASEAN belső koordinációjának erősítése: minilaterális együttműködések az igénylő államok között

A koherencia érdekében a négy igénylő ASEAN-tagállam összehangolhatná a közös jogi és fogalom-meghatározásokat, valamint közös vörös vonalakat állapíthatnának meg olyan ügyekben, mint a külső katonai tevékenységek vagy az egyoldalú erőforrás-kiaknázás. A jogértelmezések összehangolása a délkelet-ázsiai igénylő államok között csökkentené Kína mozgásterét az ASEAN-megosztottság kihasználására, és erősítené az ASEAN tárgyalási pozícióját. Az ASEAN-államok közötti két- és többoldalú célzott koordináció közvetlenül kapcsolódik az UNCLOS 74. és 83. cikkeihez, amelyek a határmegállapítás során „a méltányosság és a gyakorlati együttműködés szellemében” történő megállapodást írják elő.³¹ Az ASEAN-on belüli minilaterális együttműködés – például a 2022-ben a nemzetközi joggal összhangban létrejött EEZ-határok kijelöléséről szóló megállapodás³² Indonézia és Vietnám között – hosszabb távon hozzájárulhat ahhoz, hogy a térségben kialakuljon egy következetes, elfogadott jogi gyakorlat.

4.4. A külső partnerek térségbeli működésének keretezése

A COC-megközelítésének újradefiniálása keretében az ASEAN felvehet egy kezdeményezőbb szerepvállalást a harmadik felek térségbeli tevékenységeinek részvételének szabályozásában is: megfontolhatná világos paraméterek kialakítását a külső szereplők bevonására, beleértve az iránymutatásokat a közös katonai tevékenységekre, az erőforrások közös hasznosítására, valamint a nem regionális szereplőket is bevonó tengeri hadgyakorlatokra vonatkozóan. Ez a tárgyalási attitűd demonstrálná az ASEAN vezető szerepét a regionális együttműködés szabályainak alakításában, miközben egyensúlyt teremthetne valamennyi érintett fél érdekei között. Az ASEAN által kidolgozott új külső részvételi paraméterek „regionális megállapodásként” illeszkednének az ENSZ Alapokmány 52. cikkéhez, növelve az ASEAN jogi és diplomáciai súlyát a Dél-kínai-tenger vitás ügyeiben, anélkül, hogy legitimálnák a vitatott szuverenitási igényeket.³³ Egyúttal minimalizálnák a külső partnerek a regionális stabilitást veszélyeztető tevékenységeit.

4.5. „Jogi” helyett „politikai természetű” Magatartási Kódex

Az ASEAN távlati tárgyalási megközelítése egy átfogó jogi helyett megerősített politikai Magatartási Kódex létrehozására irányulhatna, amely formális tárgyalási eredményként szolgálna. Egy politikai keretezésű COC – amelyet kölcsönös kötelezettségvállalásokra épül, és amelyet rendszeres ASEAN-Kína konzultációk, jelentéstételi mechanizmusok és intézményesített bizalomépítő intézkedések támasztanak alá – csökkenthetné a fenyegetettség érzését, valamint növelhetné a részes felek elfogadási hajlandóságát, ily módon szűkítve a kétértelműség és a manipuláció terét. A politikai COC ilyen értelemben kettős eszközértékkel bírna: egyrészt kijelölhetné az együttélés alapvető regionális normáit a Dél-kínai-tengeren, másrészt elkerülné a jogi definíciók körüli patthelyzet kodifikálását. Azáltal, hogy explicit kötelezettségvállalásokkal erősítené a már meglévő DOC keretrendszerét, a politikai COC a puha jogi normák (pl. Helsinki Záróokmány, Délkelet-ázsiai Barátsági és Együttműködési Szerződés, vagy az Északi-sarkvidéki Tanács mechanizmusai) tipikus funkcióját töltené be: az állami magatartás befolyásolását a szokásjogi konszolidáció és a normatív internalizáció irányába. Amikor a tizenegy fél nem képes konszenzusra jutni a jogi definíciók tekintetében, egy politikai COC kínálhatja a leginkább megvalósítható eredményt. A regionális normaképzés szempontjából a politikai COC a délkelet-ázsiai biztonsági architektúra részeként az ASEAN-központúság megerősítését szolgálná, miközben jogi értelemben kerüldőutat kínál a jogértelmezési konfliktusok körül. Ezzel az ASEAN egy olyan diplomáciai és normatív platformra tenne szert, amely bár nem azonos egy kötelező jogi erejű nemzetközi szerződéssel, mégis hozzájárulhat a regionális stabilitás, kiszámíthatóság és békés konfliktuskezelés előmozdításához.

³¹ [United Nations Convention on the Law of the Sea](#). ENSZ honlap, é.n. [Online, 2025.08.27.]

³² [Vietnam, Indonesia wrap up talks on exclusive economic zones](#). BenarNews, 2022.12.22. [Online, 2025.08.28.]

³³ [UN Charter](#). ENSZ honlap, é.n. [Online, 2025.08.28.]

4.6. Normatív monitoring és értékelési mechanizmus

Az ASEAN számára a jogfejlődés logikájának követése abban is testet ölthet, hogy a puha jogi normák megerősítését és a politikai keretezésű COC katalizátor funkcióját egy független monitoring- és értékelési mechanizmus intézményesítésével biztosítja. Egy ilyen rendszer rendszeres éves jelentéseket tartalmazhatna a felek magatartásáról, amelyek nyilvános jellegük révén diplomáciai nyomást gyakorolnának mind a tagállamokra, mind Kínára. Bár jogi értelemben ez a mechanizmus nem bírna közvetlen kikényszeríthetőséggel, normatív ereje abban rejlik, hogy a felek a reputációs kényszer és a puha jog eszközei révén fokozatosan hozzászoknának az átlátható, felelősségteljes magatartáshoz. A monitoring és értékelés intézményesítése olyan közvetett, ugyanakkor fokozatos normakövetési pályát alakíthatna ki a politikai természetű COC és egy jövőbeni, jogilag kötelező erejű Magatartási Kódex között, amely a rendszeres hivatkozások és a következetes állami gyakorlat révén a szokásjogi normák konszolidációját eredményezheti.

5. Következtetések

A meglévő nemzetközi jogi keretek alkalmatlansága az államközi érdeellentétek megnyugtató kezelésére a Dél-kínai-tengeren, valamint a COC-tárgyalások megrekedésének háttere rávilágít arra a mélyebb stratégiai realitásra, hogy Kína számára a rendezés tétje az állami fennhatóság érvényesítése és a regionális normarendszer (át)alakítása, míg az ASEAN számára az intézményi relevancia fenntartása és a regionális hatalmi egyensúly megőrzése.

A jogi álláspontok közelítése érdekében a Szövetségnek a Magatartási Kódexet nem záró jogcélként, hanem élő, folyamatosan alakítható eszközként lenne célszerű újragondolnia. Egy jogilag kötelező erejű COC hosszú távú törekvésként fenntartható, de átmeneti jelleggel indokolt a politikai hangsúlyt olyan köztes, ténylegesen kikényszeríthető és regionális szinten legitim megállapodásokra helyezni, amelyek rövid távon is hozzájárulnak a stabilitás erősítéséhez. A legnagyobb kockázatot ugyanis nem az időbeni késedelem, hanem egy olyan gyenge szövegű COC elfogadása hordozza, amely pusztán a látszatát kelti a végső jogi rendezésnek, és ezzel akadályozza a további normatív és intézményi fejlődést.

A jogfejlődés logikájának érvényre jutását a Dél-kínai-tengerrel kapcsolatos ASEAN-megközelítés újradefiniálásában egy fokozatos, egymásra épülő normatív folyamat ragadná meg. Ennek kiindulópontja a 2002-es Magatartási Nyilatkozat továbbfejlesztése lehetne egy „DOC 2.0” formájában, amely intézményesített bizalomépítő intézkedésekkel erősítené az UNCLOS alapelveinek regionális alkalmazását. Ezt követnék a tematikus és lépcsőzetes tárgyalási fordulók, amely lehetővé tennék a normák inkrementális konkretizálását a legkevésbé vitatott területeken. A folyamat harmadik eleme az igénylő államok közötti belső koordináció és közös jogértelmezés kialakítása, amely nélkülözhetetlen a koherens ASEAN-álláspont megjelenítéséhez. Negyedik szinten a külső partnerek szerepének kezelése biztosítaná, hogy a tárgyalási folyamat megőrizze regionális autonómiáját és az UNCLOS-normák védelmét a túlzott külső befolyással szemben. A folyamat végpontja egy politikai természetű, de normatív referenciapontként szolgáló Magatartási Kódex lenne, amely nem végső jogi megoldásként, hanem a későbbi, kötelező erejű fejlemények evolutív keretrendszereként működne. Ez a stratégia a jogfejlődés szerves logikáját követve a meglévő normák fokozatos erősítésére és intézményesítésére épülne.

Egy puha jog alapú, fokozatosan bővülő normatív keret ugyanis realisabb és megvalósíthatóbb szabályozási útvonalat jelent, és olyan rendezési keretet körvonalaz, amely nem a vitatott szuverenitási és tengeri határkérdések végleges jogi megoldására törekszik, hanem a kockázatok kezelésére, a normatív konszolidációra és a regionális bizalom fokozatos építésére. Ily módon az ASEAN nem pusztán a Magatartási Kódex tárgyalási folyamatának életben tartását lenne képes biztosítani, hanem ténylegesen hozzájárulna egy olyan stabilitási architektúra kialakításához, amely a későbbi jogilag kötelező erejű rendezés előfeltételéül szolgálhat. Normatív értelemben egy sikeres COC ezenfelül a puha jogi eszközök kodifikációjának mintájaként is szolgálhatna: azt bizonyítaná, hogy a regionális konfliktusok kezelésében nem kizárólag a kötelező erejű szerződések, hanem a politikai jellegű, fokozatosan erősödő magatartási normák is alkalmasak lehetnek a stabilitás biztosítására. Ez a tanulság a nemzetközi jog egészét érintené, mivel hozzájárulna a szokásjog alakulásához és a regionális normaképzés gyakorlatának bővüléséhez.

John Lukacs Világrend Elemzések 2025/11

A John Lukacs Világrend Elemzések sorozat a globális politikai és gazdasági rend átalakulásával kapcsolatos legfontosabb kérdéseket tárgyalja. A sorozat célja, hogy tudományos igénygel megírt elemzéseken keresztül hozzájáruljon a világrend változásáról folytatott diskurzushoz, és feltárja a nemzetközi kapcsolatokban zajló dinamikákat. Az elemzések a nagyhatalmi versengést, a globális politikai struktúrák átalakulását, valamint a 21. századi világpolitikai tájat formáló kulcsszereplők külpolitikáját elemzik.

A sorozatot a John Lukacs Intézet keretében működő Amerika Kutatási Program és a Kína és Indopacifikus Régió Kutatási Program közösen szerkeszti. A sorozat szerzői elsősorban az Intézet kutatói, kutatócsoportjaink tagjai, de külsős szakértők is részt vehetnek, akik a tudományos követelmények betartásával kívánják kifejeíteni véleményüket. Az elemzések angol és magyar nyelven egyaránt elérhetőek, és céljuk, hogy a tudományos közösség, a döntéshozók, valamint a szélesebb közönség számára is értékes és hasznos betekintést nyújtsanak a világrend változásába.

Kiadó:
John Lukacs Intézet
Eötvös József Kutatóközpont
Nemzeti Közzolgálati Egyetem

Szerkesztők:
Csizmazia Gábor, Eszterhai Viktor, Tárnok Balázs

Szakmai lektorok:
a Szerkesztők

© Szerző(k)

A kiadó elérhetősége:

1441 Budapest, Pf. 60.
Tel: 00 36 1 432-9000
E-mail: jli@uni-nke.hu